

Moses i populærkulturen

Af Mads Emil Løkke Kristensen

Mange vil sikkert kunne huske tegnefilmen 'Prinsen af Egypten', der var DreamWorks første traditionelle tegnefilm. Den blev meget populær og indtjente 218 millioner dollars. Filmen var banebrydende på mange måder. For det første var 'Prinsen af Egypten' den første store Hollywood film siden 'The Ten Commandments' (De Ti Bud) fra 1956, med Moses som den centrale aktør. Prinsen af Egypten blev siden også rost for at inddrage både historiske eksperter og religiøse eksperter i forbindelse med udviklingen af tegnefilmen – således var der både kristne, jødiske og muslimske eksperter (de tre Abrahamitiske religioner), der kom med input til filmens indhold og portrættering af Moses. Filmen var dog ikke uden kontrovers, da den blev bandlyst i Egypten for dens portrættering af Moses, som betragtes som en profet inden for Islam og derfor ikke skal portrætteres.

Prinsen af Egypten udkom i 1998 og blev en stor succes. Copyright DreamWorks Studios

Inddragelsen af folk med religiøs viden og ekspertise i forbindelse med filmproduktioner blev skildret i den noget nyere 'All hail Caesar', en komedie fra 2015. Filmens centrale figur er studiechefen Eddie Manix, der prøver at løse alle de problemer, som opstår i løbet af en dag i det fiktive filmstudie, Capitol Films. 'All Hail Caesar' er instrueret af de to Coen brødre (Ethan og Joel) og er en pastiche over Hollywoods guldalder i 1950'erne, hvor også Mccarthyismen (jagten på formodede kommunister) var ved at indfinde sig i filmindustrien.

Særligt en scene, hvor repræsentanter fra katolicismen, protestantismen, den græsk-ortodokse kirke og jødedommen diskuterer en films portrættering af Jesus, skiller sig ud i denne sammenhæng. De diskuterer om nogle af de gejstlige eller deres menigheder kan se noget anstødeligt i portrætteringen. Det er en komisk scene, hvor alt fra hvad Gud er og ikke er, til special effekts bliver diskuteret.

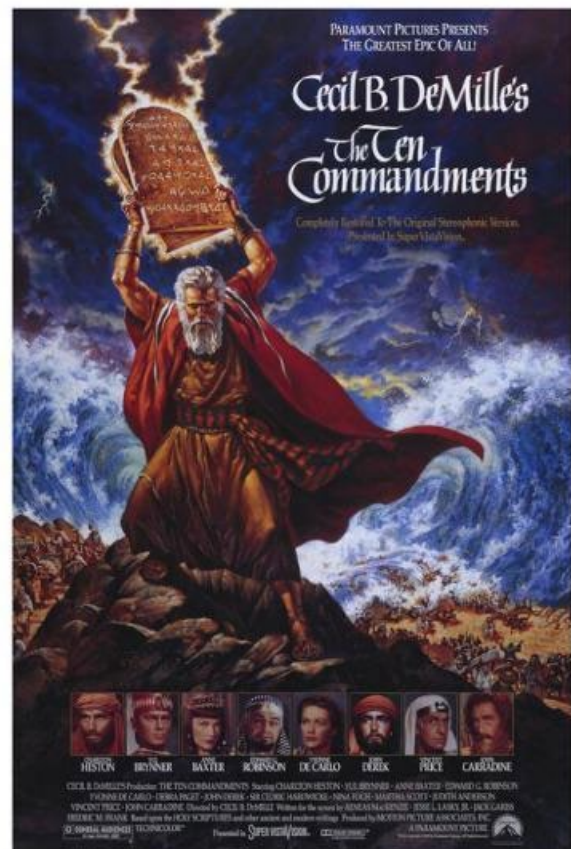
Filmen 'The Ten Commandments' fra 1956, var som sagt den første store Hollywood film, der portrætterede Moses. Det var Charlton Heston (Abernes Planet, Ben Hur), som spillede Moses. Filmen blev instrueret af Cecil B. DeMille, barn af tysk-jødiske immigranter til USA, og blev en utrolig stor succes. Den indspillede over 122 millioner dollars i 1956 (svarende omtrent til 1,5 milliarder dollars i 2019).

Filmen var en dramatisering af fortællingen om Moses og hentede inspiration fra flere forskellige kilder, herunder også Anden Mosebog. Dens popularitet var med til at starte en bølge af film omhandlede bibelske figurer. I tiden efter fulgte film som 'Ben Hur' og 'The Greatest Story Ever Told'. Der var generelt tale om genindspilninger, da de fleste af filmene var blevet produceret før, bare som stumfilm og/eller i sort/hvid. Med tilføjelsen af tale og farve, opnåede de en helt ny popularitet og kom ud til endnu flere end før.

Filmen 'The Ten Commandments' fik også en politisk dimension. Da den udkom i 1956, var verden delt op i Øst og Vest. Mange af filmens detaljer og virkemidler er en direkte kommentar til den Kolde Krig. At Moses skulle befri sit folk fra en ond despot i form af Faraos, er senere blevet tolket som en klar kommentar til Sovjetunionen og dets totalitære styre.

Instruktøren Cecil B. DeMille udtalte selv til premieren følgende "Temaet for denne film er, om mænd skal styres af Guds lov, eller om de skal styres af en diktators luner. Den samme kamp fortsætter i hele verden i dag."

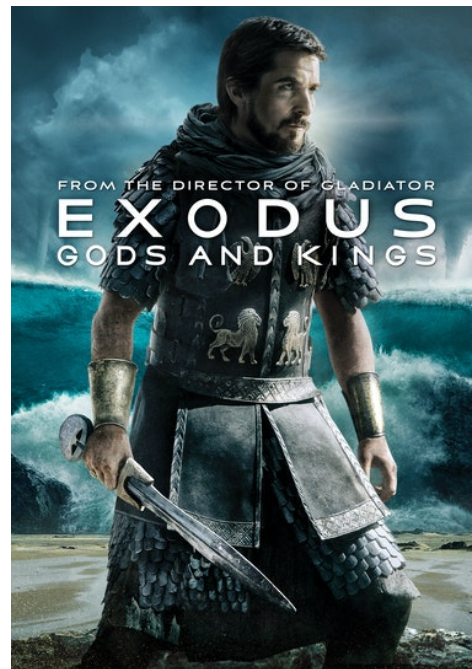
Selv de ti plager blev en kommentar til den politiske situation på denne tid. I 1950'erne var frygten for atombomben og atomkrig stor. Man fik at vide, at strålingen fra en atombombe kunne trænge igennem vægge, vinduer og enhver krog i huset. Du kunne ikke lugte den, du kunne ikke se den, du kunne ikke mærke den – men den ville dræbe dig uanset. Den tiende plage, døden af alle egyptiske førstefødte, blev således portrætteret som en grøn tåge. En klar reference til datidens frygt for atomkrig.

The Ten Commandments fra 1956. Copyright Paramount Pictures

Blandt nyere portrætteringer af Moses findes Ridley Scotts film 'Exodus: Gods and Kings' fra 2014. Igen er det en dramatisk fortolkning og visualisering af Moses og hans liv. 'Exodus: Gods and Kings' skiller sig dog væsentligt ud fra 'The Ten Commandments' og 'Prinsen af Egypten'. I filmen er det Christian Bale (Batman-trilogien, American Psycho) som spiller Moses.

I denne film bliver Moses introduceret som en general i Faraos hær og en særdeles god kriger. Det er også en Moses, der kæmper med sin identitet og ikke mindst tro, filmen igennem. Det er en storladent epos, men man sidder tilbage med følelsen af, at det er set og lavet før. Nogle af kritikpunkterne, da filmen kom ud, var netop at filmens udtryk og dynamik lagde sig for meget op ad filmen 'Gladiator' fra 2000 (også Ridley Scott) og det eneste 'nye' så at sige, var at det nu var en bibelsk fortælling man havde taget op. Et andet kritikpunkt var valget af skuespiller til de centrale roller, herunder også Bale. Ikke grundet præstationerne, men grundet deres race. Egypten valgte helt at forbyde filmen da man mente den skabte en fejlagtig repræsentation af det Egyptiske folk.

Exodus: Gods and Kings fra 2014. Copyright 20th Century Studios

Fascinationen af Moses og myten bag ham, er ikke kun forbeholdt filmens verden. En af de største superhelte, alt efter om man er Marvel eller DC Comics fan, har påfaldende meget tilfælles med Moses. Det er ingen ringere end Superman. Idémændene bag Superman, to unge fremadstormende fyre fra Ohio med jødisk baggrund, Jerry Siegel og Joe Schuster, brugte fortællingen om Moses, da de i 1938 opfandt Superman.

Moses blev som bekendt lagt i en sivkurv for at undgå at blive dræbt og vokse op i Egypten, hvor hans sande identitet må skjules. På samme måde bliver Superman lagt i et rumskib, for at undgå at blive dræbt og vokser op på en lille gård, hvor han også må skjule sin sande identitet.

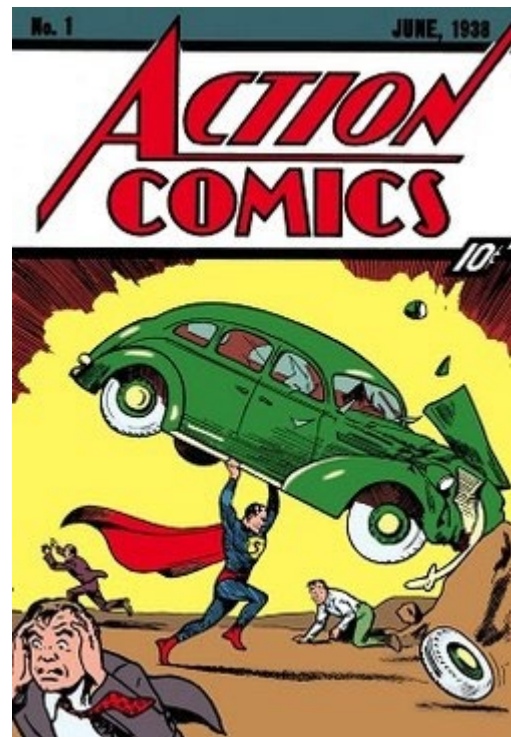
Ligesom Moses befrier Israelitterne fra slaveriet, befrier Superman verden for ondskab. Selve Supermans navn, Kal-El, betyder 'af Gud' på hebraisk.

At Superman bekæmper ondskaben, blev vist på en helt samtidig baggrund i nogle af de tidlige albums. Her kæmper Superman i Tyskland i 1940 mod en tysk videnskabsmand, der er modelleret over Adolf Hitler. De tidlige albums og deres fremstilling af Superman, men også deres kritik af det nazistiske regime, fik Joseph Goebbels, Hitlers propagandaminister, til at proklamere at 'Superman er en jøde' og tegneserierne blev forbudt i Tyskland.

Af andre animerede fremstillinger af Moses, kan nævnes The Simpsons og Family Guy. Her bliver myten om Moses igen fortalt, om end kort (5-10 minutters varighed). Fortællingen om Pesach og Moses er en historie, som ikke kun populærkulturen har taget til sig, men også USA som land, da det er en fortælling med stor relevans for både jøder og kristne i et historisk perspektiv.

Pilgrimmene, der flygtede fra England og Kong James i 1620, så dem selv som Moses og Israelitterne der flygter fra Faraoen. Den Amerikanske Revolution er i den amerikanske kollektive erindring også modelleret til en historie, hvori et undertrykt folk vil 'befries' fra en ond hersker. Selve symbolet på USA, Frihedsgudinden, der har været det første som millioner af immigranter har set når de ankom til USA, har elementer af Moses. De pigge som omkranser statuens hoved skal illudere lys og tavlen i venstre side, kan læses som en reference til Moses, da han kommer ned fra Sinaibjerget med de 10 bud.

Historien om Moses deles således af jøder såvel som kristne og har samtidig også været anstød for en langstrakt og konstant diskussion mellem jøder og kristne, hvor diskussionen ender i, hvem der egentlig er det sande Israels arvtagere. Denne fælles historie er blevet læst og herefter tolket forskelligt og har også direkte ført til undertrykkelse og forfølgelse af jøder gennem tiden. I populærkulturen er historien blevet til et symbol og en fortællemodel for det godes kamp mod det onde og undertrykkelsen og om befrielse fra slaveri og drømmen om en bedre fremtid. Den oprindelige historie bag er den, der ligger til grund for fejringen under Pesach.

Forsiden på det første tegneseriehæfte med Superman fra 1938. Copyright DC Comics